

ДОСЛІДЖЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В ЕКОНОМІЦІ

Бриль І.В., кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1526-0094>

Економіка країни не може повноцінно існувати без розвинутої банківської системи, вона забезпечує ефективний розвиток і функціонування усіх сфер господарської системи, регулює потоки грошових коштів, створює передумови для її розширеного відтворення.

В країні функціонує дворівнева банківська система, яка складається з Національного банку України на першому рівні та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України, на другому рівні [1]. Структура банківської системи в нашій країні складається з НБУ та інших банків.

Національний банк України – це сучасний, інноваційний, відкритий, незалежний центральний банк, спроможний реалізовувати свій мандат за будь-яких умов, який є лідером розвитку фінансової екосистеми, дбає про користувачів фінансових послуг, інтегрований до європейської спільноти центробанків, має довіру суспільства. Відповідно до Конституції України основною функцією НБУ є забезпечення стабільності гривні. На її виконання Національний банк має виходити з пріоритетності досягнення та підтримки цінової та фінансової стабільності в державі. Рада Національного банку здійснює нагляд за системою внутрішнього контролю Національного банку [2].

З 01 квітня 2023 року в країні запрацювало нове покоління електронних платежів (версія СЕП-4.0), розроблене фахівцями Національного банку. Система електронних платежів Національного банку (СЕП) – державна платіжна система класу RTGS 24/7, що забезпечує проведення міжбанківських платіжних операцій у гривні через рахунки, відкриті в Національному банку. Національний банк є оператором та розрахунковим банком системи. СЕП забезпечує здійснення 99 % міжбанківських платежів у національній валюті в межах нашої країни.

Завдяки СЕП електронні платежі стали ще швидшими, зручнішими та безпечнішими. Впровадження СЕП забезпечить розвиток й модернізацію інформаційних систем українських банків і фінансових установ, система функціонує на базі міжнародного стандарту ISO 20022 у режимі 24/7/365 [3].

Через СЕП у 2023 році здійснено близько 423 млн. платежів на суму майже 210 трлн. грн. Це більше на 16,5 % за кількістю та на 58 % за сумою порівняно із 2022 роком, протягом якого було здійснено 363 млн. платежів на суму понад 133 трлн. грн. Більше 94 % від загальної кількості платежів через СЕП у 2023 році банки здійснили за дорученням їх клієнтів.

Учасниками СЕП станом на 1 січня 2024 року були 63 банки, Державна казначейська служба України та Національний банк.

За даними Forbes Ukraine банки в Україні за 11 місяців 2023 року заробили 130,5 млрд. грн. Розглянемо деякі показники, що сприяли цьому, про що свідчать дані Національного банку [4]

– 87 % від загального прибутку, або ж 112,95 млрд. грн., припадає на топ-10 банків. Наразі до рейтингу входять чотири державні банки, чотири – з іноземним капіталом та два – з приватним.

– На п'ять держбанків припадає 61,5 % загального прибутку. З них 41,7 %, або 54,46 млрд. грн., заробив ПриватБанк, це удвічі більше ніж у 2021 році.

– В Україні працює 14 банків з іноземним капіталом. Загалом вони отримали 32,8 млрд. грн. прибутку за 11 місяців 2023 року. Для порівняння: це в 1,6 раза більше, ніж за відповідний період 2021 року.

– Незмінним лідером цієї групи залишається Райффайзен: 7,4 млрд. грн. за 11 місяців 2023 року. А найбільший приріст прибутку до 2021 року у Дойче банку, у 10 разів: з 18,98 млн. грн. у 2021-му до 183,23 млн. грн. торік.

– Банки з приватним капіталом заробили майже 17,5 млрд. грн. Це у 1,5 раза більше, ніж прибутки цієї групи у 2021 році. Дві третини від сукупного прибутку цієї групи припадає на два банки: ПУМБ – 6,7 млрд. грн., та Універсал Банк (monobank) – 4,9 млрд. грн.

Порівняно з аналогічним періодом 2022 року чистий прибуток банків у 2023 році зріс у 6,7 рази; з 2021 роком – у 2 рази.

Рентабельність капіталу банківської системи за 11 місяців 2023 року – 52,8 % (проти 9,3 % за 11 місяців 2022 року та 32,9 % за аналогічний період 2021 року).

У період економічної нестабільності у зв'язку з політичним станом країни в останні два роки, бажаним було б більш лояльне відношення банківської політики до користувачів банківських послуг. Відомо, що багато людей зараз працюють дистанційно, або виїхали жити та працювати за кордон, і відвідувати установи банку особисто не мають такої нагоди. Тому доцільним була б пролонгація послуг для користувачів на період до встановлення стабільних умов життя в країні, таких як:

– автоматичне подовження дії банківських карток;

– замороження виплат по кредитах, погашення банківського проценту;

– випуск особистих зарплатних електронних карток, тощо.

І багато банків, у зв'язку з обставинами, ідуть на зустріч своїм користувачам. Так, наприклад Укрсиббанк автоматично подовжив дію банківських карток співробітникам підприємств та установ. Звернувшись до служби банку онлайн можна отримати таке пояснення щодо користування банківською картою у разі закінчення терміну її дії: «Наразі термін дії карток подовжено до завершення воєнного стану в країні. Зверніть увагу! Продовжені картки активні тільки в наших банкоматах, на розрахунки в магазинах, де є термінали нашого банку та інших банків, які підтримують дану функцію. Також на перекази з картки на картку в UKRSIB online. Протерміновані картки, в залежності від налаштувань системи, іноземні банки можуть не приймати. Картка не активна на розрахунки в інтернеті». Це достатньо змістовне повідомлення, що дає відповіді на усі важливі запитання, і людина і надалі може користуватися своєю картою, безпечно і без шкоди для свого життя.

Проведене аналітичне дослідження говорить про те, що незважаючи на політичну та економічну нестабільність в країні банківська система не лише успішно працює, а і достатньо ефективно розвивається, впроваджує новітні технології для її безперервного функціонування.

Література:

1. Державні банки України в умовах війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavni-banky-ukrayiny-v-umovakh->

[viyny#:~:text=%D0%92%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%20%D0%B4%D0%B0%20%D0%9D%D0%B0](https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/derzhavni-banky-ukrayiny-v-umovakh-viyny#:~:text=%D0%92%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%20%D0%B4%D0%B0%20%D0%9D%D0%B0) (дата звернення: 05.03.2024).

Нагляд за системою внутрішнього контролю НБУ. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ZW000133#:~:text=%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B0%20%D0%9D%D0%B0> (дата звернення: 05.03.2024).

Робота СЕП НБУ у 2023 році: безперебійні платежі та ефективний розвиток. URL: <https://news.dtk.ua/finance/bank-system/88535-robota-sep-nbu-u-2023-roci-bezperedibni-platezi-ta-efektivnii-rozvitok> (дата звернення: 05.03.2024).

Банки України заробили 130,5 млрд. грн. у 2023 році. URL: <https://forbes.ua/news/banki-v-ukraini-zarobili-1305-mlrd-grn-u-2023-rotsi-62-vid-zagalnogo-pributku-pripadae-na-derzhbanki-10012024-18423> (дата звернення: 05.03.2024).